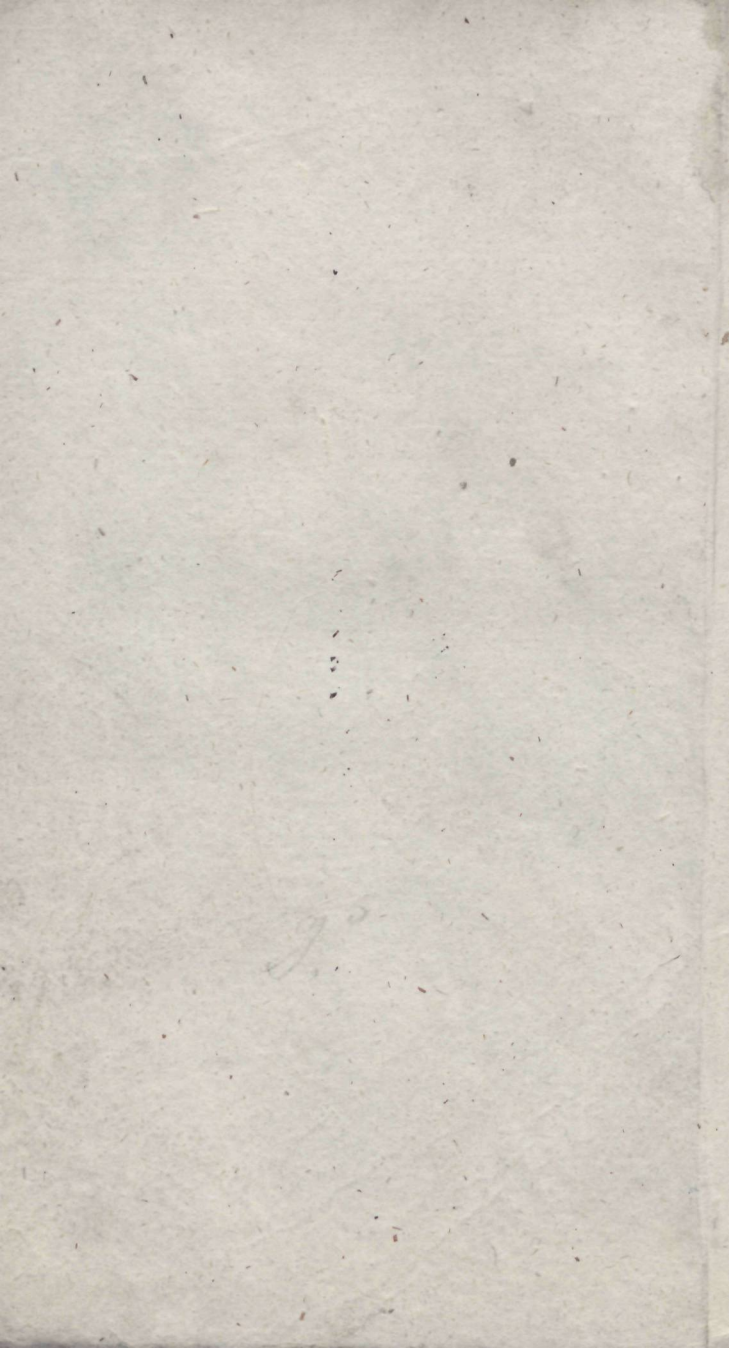

第 56 号

~~第 56 号~~

H 5697.

757
757

A B D

ja

Luggemisse Ramat

mis

laste kolitamisse tarwis

firjotanud

F. Aermann,

Esse kihelkonna õppetaja.

Tarto linnas,

trükkitud H. Paakmanni jures.

1841.

Soweit vorliegendes A B C = Buch für Esthnische Kinder der Censur des Livländischen Provinzial = Consistoriums bedarf, kann nach vorläufiger Durchsicht die Druckbewilligung in Gemäßheit des Kirchengesetzes § 301. mom. 3. gegeben werden. Solches attestirt zu St. Bartholomäi Pastorat am 17. Decbr. 1841.
Nr. 479. Consistorialrath Kolbe, Consistorialrath.

Der Druck ist erlaubt, jedoch muß nach dessen Vollendung die gesetzliche Zahl Exemplare der Censur-Comität abgeliefert werden.

Dorpat, den 12. November 1842.

Censor S a h m e n.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

37931

R a m a t o = t ä h h e.

Weikesed kirja = tähhed.

a b d e g h i j k l m
 n o p r s s s t t u w.
 i j r l t k s u n m w
 a g o d b f p s u st.

Sured kirja tähhed.

A B D E G H I J K
 L M N O P R S T
 U W.

a A b B d D e E g G
 h H i I j J k K l L m M
 n N o O p P r R s S
 t T u U w W.

Seäleaga tähhed.

a e i o u ä ö ö ü
 A E S D U Ä Ö Ö Ü

A. a aa ä ää äe äi ae ai au.

E. e ee ea eä ei.

I. i ii ia iu.

O. o oo ö öö oo oe oi öi ou.

U. u uu ü üü üi.

Seäleta tähhed.

b p d t j g k l m n r s w h.
m l b n p g d k t l w j r s.

Tähte kookopanneminne.

b B.	ba	be	bi	bo	bu	bä	bö	bü
	ab	eb	ib	ob	ub	äb	öb	üb
d D.	da	de	di	do	du	dä	dö	dü
	ad	ed	id	od	ud	äd	öd	üd
g G.	ga	ge	gi	go	gu	gä	gö	gü
	ag	eg	ig	og	ug	äg	ög	üg
h H.	ha	he	hi	ho	hu	hä	hö	hü
	ah	eh	ih	oh	uh	äh	öh	üh
k K.	ka	ke	ki	ko	ku	kä	kö	kü
	ak	ek	ik	ok	uk	äk	ök	ük
l L.	la	le	li	lo	lu	lä	lö	lü
	al	el	il	ol	ul	äl	öl	ül
m M.	ma	me	mi	mo	mu	mä	mö	mü
	am	em	im	om	um	äm	öm	üm

n N. na ne ni no nu nã nõ nü
an en in on un an on ün
p P. pa pe pi po pu pä pö pü
ap ep ip op up äp öp üp
r R. ra re ri ro ru rä rö rü
ar er ir or ur är ör ür
s S. sa se si so su sä sö sü
as es is os us äs ös üs
t T. ta te ti to tu tä tö tü
at et it ot ut ät öt üt
w W. wa we wi wo wu wã wö wü
aw ew iw ow uw äw öw üw
ab ba ad da ag ga ah ha af fa
al la am ma an na ap pa
ar ra as sa at ta aw wa.

---

a aa aaw a ae aed a ai ais a au aud
ä ää äär.

e ea eal e ee ees e ei eit.

h ha hal h he hel h hii hiir h ho hool
h hu hul.

i ia ial i ju jut i jä jää.

ƒ fa fam ƒ fe fep ƒ fi fit ƒ fo fot
ƒ fu fuf ƒ fa fäƒ

l la lai l le lep l li lip l lu luf l lä läst
l lü lül.

m ma mat m me mem m mi miß
m mu mut m mä män m mo
moß m mü müt.

n na nap n ni niß n no noß n nu nut
n nö nöm.

o oi oid o ou oun.

p pa paß p pe peß p pi pil p po pot
p pu pul p pü püs.

r ra raß r re ren r ro rop r ru rut
r rä rät.

s sa sap s se sep s si sit s so sop s su suß
s sö sön.

t ta taß t te teß t ti til t to tol t tu tup
t tä täß t tö töt t tü tüß.

w wa waß w we wet w wi wil w wo woß
laß org kel ilm püt sau rist tal lin
sep aeg jut püs auß möß rum
nuß luß tuß ots uß wal win siß

---

ha hal halp he hel helm hi hin hing
hu hul hulß hö höl hölm.

ja ial ialg ju jun jung.

ka kas kaß ke kel kels ki kir kirp ko koh
kocht ku kur kurg kä käs käß kö
köh köht kü kül külm.

la lap laps I leh lehm li lin lind lo
lom lomp lu lut luts lä län länd
lö lön löng lü lüh lüht.

ma mah maht me met mets mi miß
mißs mo mol mold mu mul muld
mä män mäng mö mör mörd.

na nah nahß ni nil nilp nu nur nurß
nö nöp nöps.

pa pah pahm pe pet pets pi pin pind po
pol polt pu pul pulß.

ra ras rasw re ren rent ri rin rind ru
rus rusß rä rän ränß

sa sah sahß se sel selg si sir sirp so sor
sorß su sul sulp sä sär särß sö sör
sörm sü sül süld.

ta tah taht te tel telß ti tin ting to toh
tohß tu tuh tuhß tä täh täht tö
töp töps.

wa wan wang we wen wend wi win
wing wo woh wohl wä wär wärß
wö wör wörß.

järw mäng maßs tilß warb leib ranq
kust förw pärm film tolm mulß
leht järg tund mußß foht põlw
malß.

---

ai ei oi ui õi au ou õu iu aa ee ii
oo õõ uu üü.

tai taim pai paif lai laid wai waif
lei leig sei sein rei reis pei peig
noi noid poi pois toi toit woi woif
lui luif tui tuim kui kuid tui tuif
sõi sõim põi põid põi põis kõi kõis
rau raud sau saun tau tauk lau laut
rou rouk pou poud nou noud lou long
laa laas paa paas raa raag saa saak
see seep lee leem ke keel pee peel
sii siil kii kiil kii kiir lii liig
loo loom soo soon too toop roo roog
kõõ kõõk lõõ lõõg rõõ rõõm sõõ sõõt
tuu tuul ruu ruum luu luud kuu kuub
hüü hüüs küü küüs müü müür tüü tüür

pääw on pitk riid on suur lõng on kuiv
mees on noor poeg on wait waat on täis
moot on sant sool on märg hein on must

arm ar-mas hirm hir-mus kam kam-mal
feel feel-dus lai lai-us mäng mäng-ja
mois mois-tus noor noor-dus pakš pakš-sus
peš peš-sa pil pil-pas poud poud-ne rent
rent-nik rist ris-ti rum rum-mal sam sam-
mas selg sel-ge sõrm sõr-mus tää tää-de

taf taf-jaſ tru tru-uſ tuſ tuſ-ſur uhf
uh-kuſ uſ uſ-ſin waif waif-ne warb war-
baſ warſ warſ-ti wil wil-li.

rät-ſep tae-waſ lo-tuſ rah-ho ſüd-da him-
mo woi-muſ ki-tuſ küt-tiſ nim-me lam-maſ
lug-gu wih-ha lih-ha ar-ro war-ra öl-li
nug-ga ömb-luſ ümb-riſ päh-ſel pad-di
kõi-diſ kög-go ad-der jul-guſ em-miſ iſ-ſe
mät-taſ aſ-ſi mäd-da räg-ga kiw-wi pan-nal
kuſ-ſur har-ri ſöb-ber ra-mat koh-huſ kal-laſ
roh-hi kú-nal wäg-gi teg-go kää-ſi ſig-ga
tap-per aſ-ſen.

ab-bi-kaaſ ag-ga-niſ ah-hin-gaſ ar-maſ-tuſ
eſ-ſi-tuſ el-la-jaſ eeſt-koſt-ja eſ-maſ-pääw
hal-li-kaſ hei-na-ma hir-mo-tuſ hob-bo-ne
ih-ho-liſ ih-ha-tuſ iſ-ſal-duſ il-mo-ſe jag-ga-
ja jah-wa-tuſ jäm-me-daſ jum-ma-liſ kaſ-
ſi-nuſ kiw-wi-rinſ kod-da-raſ kuh-hi-liſ
lait-min-ne lep-pi-tuſ lih-ha-liſ lug-ge-ja
mån-gi-meeſ me-le-wald min-neſ-tuſ mun-
na-ſoor nob-be-duſ näl-ja-pääw nou-a-kaſ
nur-ja-to öl-le-waat öh-hu-ſe ön-ne-tuſ öp-
pe-tuſ oh-ha-kaſ or-ra-waſ oſ-ſa-liſ ot-ſa-ta
paiſt-min-ne pah-han-duſ pil-li-roog pim-me-
duſ rum-ma-luſ rab-ba-diſ räm-mal-kaſ
rood-ſi-meeſ ſüg-ga-wuſ ſal-la-liſ ſeg-ga-duſ

föb-rá-liſ tous-min-ne tal-lo-poeg te-niſ-tuſ
 tug-ge-wuſ ud-da-raſ un-nuſ-taw up-pu-tuſ
 uſ-fi-nuſ wab-ban-diſ wih-haſ-tuſ wer-ri-ne
 wi-raſ-tuſ.

im-me-liſ-fult	paſ-lo-ſen-ne
kaſ-fi-naſ-te	rá-fi-mat-ta
lap-pe-lin-ne	ſeiſ-me-ſord-ne
nel-ja-wör-ra	tal-lo-ta-ja
öl-le-ſod-da	úſſ-ſeiſt-ſüm-mend
näg-ge-mat-ta	wal-wa-min-ne.

lun-naſ-ta-min-ne	ön-niſ-teg-gi-a
ſe-eſt-pid-di-ne	ſin-ni-ta-min-ne
pid da-li-töb-bi	mon-ne-ſar-na-ne
wáſ-fi-ta-min-ne	nel-ja-ſug-gu-ne
wal-miſ-ta-mat-ta	öl-le-teg-gi-a
tal-li-ta-min-ne	ra-ma-to-ſen-ne.

är-ra-lun-naſ-ta-min-ne
 me-le-tul-le-ta-min-ne
 ül-leſ-tun-niſ-ta-mat-ta
 wäl-ja-tüh-jen-da-mat-ta.

kaſ-fi-pid-dimöt-le-min-ne.

- A. Arm Ad Arm Auf
 Aſ-fe Ah-hi Ab-bi Ad-der
 E. Elts Erſ Eh-te El-lo
 Em-ma Erſ-tuſ E-riſ

- H. Haud Heäl Hing Hulk
 Han ni Hel-dus Him-mo Hum-mal
- J. Jalg Järg Järw Joon
 Jän-nes Jag-go Jd-do Jh-ho
- K. Kaar Koer Käl's Kel
 Kal-las Kan-na Kiv-wi Kul-lo
- L. Laps Leht Lind Loom
 Lag-gi Lep-pik Lih-ha Lot-sik
- M. Märk Mets Möök Müür
 Mät-tas Mer-ri Möl-der Mur-re
- N. Nälg Nut Nool Nuust
 Näg-go Nim-mi Nör-kus Nuus-tik.
- D. Dts Dks Dok Dht
 Dh-hi Dē-fa Dt-fus Dh-wer
- P. Pääm Pinf Pölw Püs
 Pöd-der Pid-do Pad-da Pu-dus
- R. Rasw Rind Roog Rum
 Ra-mat Ro-juš Rif-kus Ri-ded
- S. Saun Silm Sool Sulg
 Saw-wi Se-me Söb-ber Süd-da
- T. Tael Törw Tiib Tuhk
 Tae-was Teg-go Töb-bi Tub-ba
- U. Ufk us uks Urk
 Ud-do Un-ni Ub-ba Ül-ge
- W. Waew Wend Wihk Wörk
 Wäg-gi Wes-si Wil-li Woi-mus.

Luggemise = tükkid.

Armas lapsoke, armasta omma Summalat ning Pojat ikka enam, ja ikka surema hõlega, sest temma tahhab sind õnsaks tehha, ja annab sulle ma peäl jo keik õnne. — Walwa ja jä kindlaste uskus Jeesusse sisse. — Hoia temma pole kindlaste! — Kummarda omma taewast Jēsat waimus ja tões; armasta tedda, kui temma laps, ja lasse ennast temma läbbi puhhastada ja pühhitfeda, nenda kui temma tahhab! — Elle fannakulelik laps Summala wasto, te temma tahtmist ilma nurrisematta, panne temma maenitsused ja nomimised tähhele ja kule temma sanna. — Katsu iggapä ni õnsaks fada, kui sa woid olla ja peaksid ollema. — Kui so südda sind palwele aiab, siis minne ja pallu süddamest, pallu Summalalt, mis so südda iggatseb. — Arwa Kristusse armo ja osfasamist ülle keik asjo kalliks ja mõtle, mis kalli hinnaga ta sulle on armo saatnud! — Pea Jeesust, sinno Jēsandat ja temma kannatamist, temma werd ja surma, kui leppitamisse ohwri so pattude eest, allati meles. — Täanna tedda se eest; sest se läbbi on ta sulle armo ja õnnistust saatnud. — Jeesusse Kristusse ellaminne siin ma peäl kui innimenne, olgo sulle ellamisse märgiks. Rāgi, te ning mõtle nenda kui

temma! — Püa allati temma kässo sannad piddada, nenda kui ta neid on annud, ja nendasammoti truište te ka, mis so tohhus on, isseennese ja liggimesse wasto! — Hoia ennast esimesse eksitusse eest; muido tullewad teised järrele! — Keif, mis sa teed, sedda te nenda, kui Dünisteggia filmade ees. Te armastusfest temma wasto ni paljo head, kui sa igganes woid. — Lasse omma süddant ja moistust ikka enam pühha waimo läbbi walgustada! — Katsu omma süddame luggu läbbi, ni pea kui so süddame tunnistus so peäle kaebab! — Keif, mis Kristusse ja temma sanna wasto on, arwa pattuks. — Ürra olle mitte isseõige ehk julge, agga ei ka mitte liig arg! — Ürra unnusta mitte Jesandat tännada temma sure ning iggapäwase heateggemisse eest. — So südda hoidko ikka Jesusse pole, ni hästi argipäwal, kui pühhapäwal! — Heida ennast allati hea, wagga, moistlikko rahwa seltsi, ja kui pahhad lapsed sind awwatawad, siis ärra wotta mitte nende nou. — Pöggene, kui sa kurja nääd, ja ärra te sinna sedda ial. — Reed sannad, mo lapsoke, olgo sulle ikka filmade ees ja meles! — —

Mis pean ma teggema?

Et Jummal ma-ilma on lonud ja tedda

üllespeab, siis ei pea minna mitte ma- ilma
 egga Jummalala wasto patto teggema, lait-
 misse, nurrisemisese egga Jummalala lodud
 asjade teotamisfega. Keik mis ellab, rö-
 mustago ennast omma ellamisese pärrast,
 sest iggaüks ellab Jummalala armo läbbi.
 Jummalat tahhan ma auustada ja armas-
 tada ülle keige asjade; ma tahhan temma
 wasto sannakulelik olla, ka siis kui mo ello
 wägga raske saaks ollema; ning ka häddas
 ja surremisfes tahhan ma temma peäle
 kindlaste loota. Kui Jummalala laps pean
 ma sedda ello, mis temmast mulle antud,
 ausaste piddama. Omma ihho ei pea minna
 ka mitte rikkuma egga nödraks teggema.
 Ka se eest pean ma hoolt kandma, et mul
 toidust olleks, nenda et ma siin ilmas woiksin
 toime sada, ja et head innimesjed mind
 armastaksid, ning et minna keik sedda head
 woiksin osjaks sada, mis mul õigel wisil
 woib olla. Agga kallim kui keik se, mis
 aialik nink ihholik on, olgo mulle ikka waikne,
 wagga ja puhhas südda, rahholinne meel,
 tark kindel tahtminne, ja wagga, allandlik
 ning taewalik meel. Ja kui ma eksin, kui
 kurri hiinmo mo sees touseb, ja ma patto
 sisse langen, siis tahhan ma süddamest kah-
 hetseada, Jummalala abbiga sedda kurja ei
 mitte ennam tehha, ja tahhan nouda sedda
 keik jälle heaks teände. Jesusse Kristusse

õppetusse ja õppetusse märgi järrele pean ma keiki innimesi nenda armastama kui isseennast, ja ei pea keddagi põlgama, ühhegi wasto mitte kadde ollema, keddagi mitte wihkama egga kiusama. Ma ei pea mitte egga issiennesele, egga ommaks kasjaks, egga ütspäinisi issiennese rõmuks ellama, waid ma-ilmal ja teistel innimestel olgo minno ellamisest rõmo ning kasso. Ma ei pea mitte tapma, egga ühhegile melehaigust teggema; ma ei pea mitte warrastama, egga petma; ma ei pea mitte keelt peksuma, egga teistest kurja mõtlema. Mo su räkigo töt, mo meel olgo tösfine ja õige; mo käsfi olgo teistele abbiks, ja mo südda olgo täsfane ning lahke ka nisugguste wasto, kes mulle mitte head ei sowi.

Kui sa, mo lapsok, keik sedda truište teed, mis siin nimmetud ja so kōhhus on, siis olled Jummalale mele pärrast ja ellad temma tahtmisese järrele. Ugga kas jouad sa sedda keik tehha? Ennese wäest ei joua sa ühtegi, sest et sa pattune olled. Kes jouab siis sedda tehha? Ei mitte se, kes Jesust ei tunne; ka mitte nisuggune, kes kül hakkanud Jesust õppima tundma, agga häbbeneb, tedda mailma ees tunnistada. Ka mitte se ei joua sedda tehha, kes weel melega arwalikkult ehk sallaja patto teeb, kes arwab isseennese sees paljo head leidwad

ja ennast kitusse wäärt, ja ennesel rammu kүүл ollewad, kurja wasto seista ja omma nõdrusse peäle woimust sada. Paulus, se tarf ning tru mees, tunnistab: „minna ärrandan keif Kristusse läbbi, kes mind wäggewaks teeb.“ Wata siis, Kristusse wäest ärrandad sa keif, ja se ainus assti, mis sulle sedda joudo annab Jummalatahtmissse järrele tehha, on se: kui sa allandikkult ommas waimus ellawalt tunned, et sa hopis nõdder ja rammoto olled ja ennast nenda hopis iggapääw Jeesusse Kristusse kätte annad ning temmale ütled: Jeesand, sa tead, et ma tahhan Jummalala kässo õppetussse järrele ellada, agga mul ep olle seks rammo; anna mulle siis sedda rammo kässtude piddamissse tarwis. — Anna siis ennast, armas laps, allati so armsa Dnnisteggia ommaks, anna ennast holeks temma kätte, temma teeb sind kõlbalisseks, et keige hea töle täieste walmistud saad, temma annab sulle joudo ja rammo nenda kääia, kui temma on käinud, temma istutab so hingesse Jummalala ja innimeeste armastusse selget ja puhhast himmo; temma ehhitab so süddant allandussse ja tassandusssega; temma uendab sind omma wäe läbbi omma näo järrele, ja aitab sind, et so meel ühhesuggune saab ollema temma melega. Temma kätte anna siis allati omma ihho ja hinge,

omma süddant ja waimo, siis wast jouad tehha, mis Summal tahhab. Keif need lapsed, kes wannematte läbbi keigest madalamast põlwest sadik Jeesuse jure said juhhatud ja tedda omma Lunnastajat tundsid ollewad, on pärrast öntsa löbbusa ja röömsa ellamisse sees elloaega ellanud, ja targad, head ja tössised risti innimesed olnud.

Te õigus, siis sind kidab Summal ning innimenne.

Märt, lahke näoga ja wisakas pois, näggi koio minnes tee peäl ühhe kirjo asja, läks senna pole ja se olli üks sidi ninna-rättik. Märt pistis sedda omma tasko ja tahtis ommad wannemad palluda, et sedda pidid lastma kulutada. Läks agga monni kümme sammu eddasi, kohhe siis tulli üks saks, kaunis illusas ridis, ja küsis ta käest, kas ta wahhest ühhe ninna-rättiko leidnud? Mis teggi nüüd Märt? Temma wottis rättiko taskust ja andis sedda Herra kätte. Herra tännas Merti ja tahtis temmale ühhe rahhatükki anda, agga Märt ei wõtnud sedda mitte, waid ütles temmale: Ei olle teil tarwis mulle rahha anda; ep olle minna jo waewage selle jures näinud, ja tarwis olli, et kätte andsin, mis ep olle minno." Herra watis sure filmaga ta

filmi, panni omma rahha jälle tasko, sowis poisile heäd ööd, ja läks.

Laps te sinnagi nenda, siis peab so käsfi hästi käima.

Õnnetus tulleb kutsmata.

Üks lestnaene läks lihhawõtti pühhiks omma õele wõerisi ja wottis omma kahheksa aastase poja kasa. Kolmapäwal pärast pühhade olli poisikenne warra hommiko ülestoušnud ja läks õue peäle jookšma. Karjatüdruk, kes tedda näggi, ütles: „tulge aida jure kanna pesšasid otsima ja waatma, kuida wilja mõedetakse. Poisike hüppas ja kargas temma kää körwas, ja läks aita; agga tüdruk istus aida ukse ette mahha. Aidamees, kes püššiga tahtis wälja minna, olli püšši kasawõtnud, ja ni kauast kui wilja mõedeti, aita seišma pannud. Poisike näggi püšši, ja wottis sedda kätte: aidamees, kes sedda näggi, ütles: Summala parrast! pange käest ärra! — Läks siis ka laps sedda kohhe teggemad, agga Summal parrako! — läks ka püs temma käes lahti ja tappis karjatüdrukut, kes ukse ees istus.

Laps, sest õnnetusest wõtta õppetust, et püššide ja ni sugguste asjadega, mis senna putuwad, arg pead ollema.

Pühhapäwa peab pühhitsema.

üks mees, Mihkel nimmi, läks iggal pühhapäwal, ennamiste Summala tennis-tusse aial jahhi peäle lindo ja ka muid metsalissi püüdma; egga läinud kirriko, ei ka mu Summala sanna kuulmisesele; ei wõtnud ka maenitsust wasto kui sellepärast maenitseti, egga holinud koggoniste Summala sanna pärrast. Ühhel pühhapäwal kui rahwas kirriko läksid, wottis ta jälle ette metsa minna. Kui ta nüüd olli minnemas, tulli temmale, kui õnneks, üks wanna karmo wasto. Temma wottis seddamaid omma püüsi, mis temma ammeti-riist olli, ja laskis sellega karmo peäle, mõtteldes tedda koggoniste ärratappa; agga karmo, mis õiged wallo ei sanud, sai wihhaseks, jooksis mehhe peäle, ja tahtis omma wihha sees tedda lõhki kiskuda. Hirmoning wärrisemisega torkis se waene innimenne püüsi wasto, ja kui se ei aitnud, wottis kirwest wõõ wahhelt ja löi kirwe silma ja terrega karmo pähha ja temma ninna peäle, senni kui wimaiks sure wae-waga selle wihhase murdja käest hinge peästis. Kui ta nüüd pärrast sedda hirmon jookso heitis ta hirmon pärrast joud jo nõrgaks läinud, kukkus weel libbeda jää peäle wägga raskesteh mahha, ja pörrutas omma

kehha ja pead ärra, mis kaua aega pididi pöddema. Müüd näggi ta küll, kui wägga raskest nuhtlussest se tulleb, kui innimenne hingamisse päwa mitte omma hinge kasjaks ei pühhitse, ja tootas ei elladeski ennam pühhapäwal jahhi peäle minna.

Lapsed, öppige sest, kes Summala käs-kude ülle astuwad, need on eksitusse suggu, ja Summala käs on: „sinna pead pühhapäwa pühhitsema.“

Waggusad sannad ja libbedad kōnned petwad süddant.

Mi kaua, kui usklik innimenne weel siin ma peäl ellab, woib ta iggal wisil pattust kiusatud sada, agga ei pea meie ka mitte patto kiusatustele maad andma, et nemmad meie sees woiwad woimust wōtta. Sepärrast ei tohhi ükski se peäle julge olla, et ta ei woiks kiusatud sada. Kes wāhhägi kurjale maad annab ja kawwala kele läbbi ennast lasseb petta ja eksitada, se saab pea patto sisse tommatud, ja sellega sünnib, mis selle mehhega on sündinud, kellest ma teile, lapsokessed, maenitsemisest, ja öppetamisest tahhan nüüd räkida.

Waddi Mihkel olli kue astane waene laps isast ja emmast mahhajanud. Et tegi temma järrele ei kuland, egga tedda

Korjand, weddeles poisikenne möda maad ja kerjas. Suhtus siis ühhe pühhapäwa hommikul ühhe ausa tallomehhe jure tullema; se tedda küsis, kes ja kust ta pidid ollema? agga poisikenne ei teadnud õiged teadust anda. Küsis auus mees, kas õskas jälle sedda teed taggasi, kust olled tulnud? Ehk õskan, ütles laps. Kui inimesenne aega sai, wottis poisikest juhhatajaks kasa, ja läks temmaga tele; monne päwa pärrast joudis temmaga wimaks senna, kust ennast ütles ollewad. Läks siis temmaga moisa; agga seal ei olnud muud wallitsejat, kui üks üllemelelinne ja waljo süddamega aidamees. Se tuli äkkitselt ausa mehhe peäle, ja ütles: mis sa sedda raiska seie tood? kas minna tedda pean söötma, olleks ta porjas, siis ma pannek-sin tedda numa peäle. Minne sinna temmaga kus tahhes! — ehk panne tedda omma kaela rippuma, ja kassi jalgu siit ärra. Olli mees peäle katškümmend pennikoormat ajata söitnud, ja ütles siis: noh pojoke! Summal tahhab, et sa mulle lapses pead jama; tulle! läkki siis koio pole! Sesamma auus mees, olli wägga õiglane, moistlik ja helde süddamega inimesenne, kes omma lapsi ja perret armoga juhhatas, ning keiges asjus, sanna ja töega, neile head tähte andis; se siis ei teinud

ei Mihkli, egga omma lihhasse laste wah-
hel ei sedda wähhematti wahhet; ja kas-
wis siis Mihkel Summala auuks ja inni-
meste meleheaks priskeks ja moistlikkaks
noretks mehheks. Agga kui õige parrajaste
mehheks olli samas, nouti tedda kohto läbbi
omma perrispaika taggasi.

Temma moisa perriswannem olli peäle
fakskümmend aastad wäe peäl seisnud;
ennast sel aial wäetenistusfest lahtiwõtnud,
ja omma moisadesse tulnud ellama. Se
siis juhtus Mihklid ükskord näggema, ja
näitis noor priske innimenne wägga wisi-
kas temma silmist. Räkis siis härra tem-
maga, ja kulis innimesse suust wägga
moistlikkud ja harritud jutto; hakkas tem-
mast luggu piddama, ja wimaks tedda
armastama. Wõttis tedda siis moisa, ja
tahtis, et temmast pididi aidamees sama.
— Nenda sai Mihkel moisa aidamehheks.
Truiste piddas temma omma ammetit ülles
ja teggi holega ja röömsa süddamega, mis
tedda kästi, mis kohhus ja õige olli.
Herra olli temmaga wägga rahhul, ja keif
se moisa perre armastas tedda wägga, et
ta olli hea ja lahke iggamehhe wasto.
Poolteist aastat ellas temma nüüd moisa
leibas rahho sees, nenda kui Summal an-
dis. Agga üks teggi kurri waenlane ei
jätta rahho kussagi, ta kiusab allati ja

lasseb ommad tullised noled umbest usklik-
tude ja isseärranis nende peäle, kes teg-
gomas ja ellomas uskus ning truis Kris-
tusse tenistusfes tahtwad töeste ellada ja
käia. Seäl moisas olli üks kinssep, ja ta
hakkas Mihkli peäle aiama kolm wakka
ruffid: anna ja anna, sul ei pea sest üh-
tegi wigga ollema, ütles ta. Mihkel was-
tas, ei ma woi sedda mitte tehha, siis
warrastan ja teen Jummalä kässo wasto.
Terwe näddali ta aias Mihkle peäle, agga
Mihkel ei wötnud mitte kuulda. Weel ta
ütles kawwala nouga: anna wennikenne
mulle, minno wend on linnas köösnari,
seäl temma teeb sulle hea mütsi, temma
tahhab ruffid ennesele. Mihkel ütles: ei
ma woi sedda tehha, se ei kölba koggoni.
Kas pean teie pärrast omma süddant koor-
mama hirmsa pattoga? Puhhas süddame
tunnistus on mul kallim, kui keige ma-
ilma warrandusfed, on mulle ennam wäärt,
kui kühbar. Agga se kurri waenlane ei
jättnud tedda mitte rahhul. Ta läks lin-
na ja töi Mihklile sedda lubbatud mütsi ja
peälegi maggusat saia. Müüd woeti ta
meel peast ärra, ta teggi aita ukse lahki ja
kinssep kandis omma selgas ruffid ärra
omma kambri. Nenda kawwala noude ning
andide andmisses läbbi pididi Mihkel hirmo
ja häbbi tundma, agga kinssep jäi ausaks;

— kül innimeste ees, — agga ei mitte Summala ees. Summal ei anna ennast mitte petta, temma watab süddame peäle. Nenda on sanud waene mees pattust kiusatud. Raskestelangis se üllekohhus, mis ta teinud, ta süddame peäle, ja waemas tedda wägga; temma mõtted kaebasid ni rängaste ta peäle, et tal enam kuskil ei hingamist ei asset sanud ollema, waid waew, mis süddant lõhkus, sundis tedda Jõsanda jure minnema, ja temma ette isseennese peäle kaebama, ja keik sedda üllekohhut ja patto üllestunnistama, mis ta olli teinud ja räkis nenda: kui üllekohtune maiapidaja ollen, omma Herra, warra ärrahuklanud; ma kahhetsen sedda wägga, ma nään ja tunnen isseennesest, et ma üks teotus ma peäl ollen, egga koggoniste ei ennesele, egga enam kellegile ei kõlba, palun siis, hallasta, armas Jõsand, mo waese peäle ja anna mulle andeks. Kahhetsewa süddamega tunnistan so ette ülles, et ollen patto teinud ja so pühha kässo wasto efsinud. Olleksin ma ikka Sinno peäle mõtelnud, ikka Sind, armas Dnnisteggia, omma filmade ette wõtnud, ei ma olleks se patto te peäl mitte wõtnud käia, agga, — neid ma jätsin mahha. Münd tunnen häbbi enneses. Oh et ma Sakkeusse wiwil taggasi maksaksin nelja wõrra, mis ma

ollen warrastanud! Oh et ma Petrussega nuttan, et Sind, mo Jesus, ei mitte kolm-
ford, waid ni sagedaste ollen ärrasalganud.
Et ma Sawetiga omma sängi leotan ja küssendan: oh mo Issand, oh mo Jummal, mo patto hawad haisewad mo meletuma wiside pärrast. Oh et ma iggapäaw Sinno jure lähhäksin selle Kananea-
ma naese wisil ja kui üks koerakenne so jalgo ette mahhahaidaksin, siis woiksin weel armo sada So armo järje jures.

Kes jedda wisi ommad pattud kahhetseb ja täieste Issanda armo peäle lodab, se ei pea häbbi sisse sama; sest Jummalanna tootab: „kui meie ommad pattud tunnistame, siis on Issand ustaw ja öige, et ta meile pattud andeks annab ja teeb meid puhtaks keigest üllekohtust.“ — Aggasamma Jummalanna maenitseb: „Hoidke ennast, et teid ülleannetud rahwa eksitusse läbbi ühtlase eksitusse sisse ei sadeta, ja et teie ärra ei lange ommast kinnitusest.“

Loukoer ja lammas tal.

Tal, hakka wasto! ehk — —

Ma hakkam wasto?

Mul polle sõariisto antudgi,

Mul antud waggadust, muud ühtegi.

So waggadussest ma ei wotta fuulda —

Te, mis tahhad, ei ma woi keelda;

Ma moistan agga tassast kannata,

Kui waggadussest fiin ei holita.

Tal omma wagga kindla melega

Sa römustad mind; jä siis ellama!

Kes nõdra wagga loma waewab teäl

Sel polle mitte ausa mehhe meel.

Rüüd minne, wagga tal! jä waggaks allati.

Rebbane ja warblane.

Warblane teggi pessa rebbase ango pu otsa.

Rebbane tulli ango puud mahha raiuma; warb-

lane hakkas palluma. Rebbane ütles: kui sa

ühhe poia mulle annad, siis ma soga leppin,

agga kui sa ei anna, siis raiun ma omma an-

gopu mahha. Warblane andis amma poia tem-

male. Ta läks metsa, söi selle warblase poia

ärä, ja tulli jälle ango puud mahha raiuma.

Warblane jälle palluma. Rebbane ütles: kui

sa weel ühhe poia mulle annad, siis ma jättan

jälle, agga kui sa mitte ei anna, siis raiun ma

so pessa mahha. Warblane andis siis weel

ühhe poia temmale. Rebbane läks metsa sedda

warblase poega ärä söma. Warblane läks siis

küllasse, kus üks suur koer olli, sedda koera

palluma, et se pididi temmale appi tulles.

Koer ütles temmale: tänna kolmas pääw, kui

mo perrenaene koddust ärä läts, mo köht on

wägga tühhi, seperrast ei woi ma mitte tulla.

Siis ütles warblane: ma nään üks naene tulles tannawast pudro püt kä. — Kuida meie sedda kätte same? Warblane ütles: minna lähhän, jofsen temma ees, kui ta pudro pütti mahha panneb ja tulles mind kinni wõtma, siis sö sinna pudro pütti tühjaks. Ja nemmad teggid nenda. Naene läks warblast kinni wõtma, koer söi tagga pudro pütti tühjaks, naene ei sanud warblast kätte, läks pudro pütti ärrawõtma; koer olli sedda tühjaks teinud. Siis läksid nemma warblase pesa jure. Koer heitis pu alla maggama furno wisil. Rebbane tulli jälle warblase poega sama. Warblane ütles: raibe pu al, eks sa sest kül ei sa? Rebbane ütles: kui ta raibe on, siis tulle ja nokkitedda. Warblane tulli ja nokkis. Rebbane ütles: nokkis temma filmi. Warblane nokkis temma filma äri möda tasfakeste; siis uskus rebbane tedda raibe ollewad, ning tulli ja hakkas söma. Koer maast ülles, ja murdis rebbase ärra.

Öppetus. Kawwalussest ep olle meil mitte kasso, sest et kawwalus ja walle ifka pat on. Meie woime omma liggimest ühhe ehk kaks korda kül kawwalusse läbbi petta, agga kolmas kord ei lähha ennam mitte õnneks. Nenda kui rebbane warblast kaks kord kül pettis, agga kolmanda korraga sai temma omma palka.

Saige ja temma õppetaja.

Üks waene hal mees olli wiimses surma häddas, Sa maggas ölgede peäl üksi tühjas maias.

Üts firwes agga nähti laua peäl ta fängi ees.
Dh, ütles temma öppetaja, olle wahwa mees!
Nüüd saab so wangi-kaodda pea lahti tehtud,
Kus ollid kibbedat, ja aewa waewa näinud.
Ei, kostis wanna mees, suurt waewa ma ei polle
näind,

Mo käsfi on, ni paljo kui ma tean hästi käind,
Sest tühjad murred polle minno süddant pinand,
Ja kaddedussest minna ühtegi ei teand. —

Mo firwes on mul ikka saatnud leiwa pallokest,
Ja terwise eest tännan Summalat weel süddamest.
Kel terwis, firwes, ja üks rahholinne südda,
Eks se ni kalli ilma sees woi römüs olla?

Ei öppetaja woi se wasto mitte räkida,
Ja küsüs temma käest: kas surred siiski römoga?
Miks mitte? ütles ta, sest seitsekümmend aastat
Mind lastnud Summal siin jo ello öinne maitsta.
Öppetus: Sest mehhest wotke, nored ning ka
wannad öppida

Kel piisust kül, se ellab röömsast, ja
surreb rahhoga.

Noor mees.

Üks noor mees olli ühhest linnast kuulda sanud,
Kui olleks seält keif tössist öinne leida;
Sest wottis temma nou, ka sinna linna minna,
Ja kohhe olli ta end tete walmistand.
Ta läts — ja römoga sai temma pea nähha.
Et kõrge mäe peält se lin jo hakkas paistma.
Nu olgo, ütles ta, mo Summalal

Et ollen jo linna liggidal!

Se mäggi agga järst, oh woiksin, ütles, lenda!

Seäl olli mäe al üks wägga kallis ma;

Se pakkus novel mehel met ja pima,

Keisjuggu ouno, marjo ning ka wina.

Dh mötles ta, ei ma sa linna waewata;

Sest tahhan, et woin pristest käia

Weel enne omma fohhut täita.

Ta söi ja jõi, ja täitis kottid wiljaga,

Ning lähkrid kalli winaga.

Nüüd lähhab mäle ta, ja ei sa eddasi;

Sest koormatud ta kukkub ikka taggasi.

Dh söbber! hüdis kegi linnast,

Ei sedda teed woi ükski käia hõlpsast;

Järst on se mäggi, kitsas, umbne ka,

Ta sinna tülled weelgi koormaga;

Sa pead, mis sa korjand, mahhajätma;

Ei sa woi muido meie linna sada.

Dh tulle tühjalt, olle mees ja ärra tüddine,

Sest sedda maksab meie ön kül rohkeste.

Ta läks tüf maad, ja jäi siis jälle seisma,

Dh Summal, pitk ja iggaw on se te!

Ma pean puhkama ja ommast wiljast söma,

Siis, ütles ta, woin pärrast käia pristeste

Nüüd watab temma wahhest üllespidi,

Ta wahhest jälle allapiddi.

Seäl, mötles ta, saan linna minnes waewa nähha,

Ta siin woin waewata ka rõõmsast ellada.

Ta moistus ütles: so heaks wahhest kannata!

Miks, wastas südda, tahhad sedda nüüd jo tehha?

Et puhka enne orgus, sõ ja jo,
Tee käimisest sa olled muido rammoto.

Ni teggi ta, ja sõtis ennast orgus,
Läks wahhest tele, ja tulli jälle taggasi,
Sest ifka olli jalgades sesamma nõdrus.
Eks ta siis linna sanudgi? — Ei polegi!

Õppetus: Nisammoti ka tewad mitto risti rahwast,
Kül nemmad lähwad ello tele rõmoga,
Ei seisa agga ommad himnud armastamast,
Ja wõtwad ommad himnud ka.
Ni koormatud need tüddinewad,
Nüüd selle tee peäl peage,
Ja tühja noudes unnustawad
Mis tarwis nende hinge rahhule.

Wallelik pois ja temma isä.

Üks rummal küllapois Prits nimmi,
Sai woõra male omma Herraga;
Ja kui teekäimisest ta jälle foio tulli,
Waat, siis olli ta mees keiksuggu wallet räkima.
Ta sai ka kohhe pärrast aega kätte,
Keif ommad walled wäljaaiada;
Sest isä läks üüüd tele temmaga,
Ja mis neil tee peäl agga ette juhtus,
Sest olli walle jut mo poisil kohhe käes.
Üks kaunis koer neil tulleb joostes wasto;
Jah, hüab Prits, oh tadike!
Mis ütlen, sedda usfuge!
Üht koera ollen näind, — ta nimmi olli ponto,
Se olli Makdeburgis foggone —

Se olli surem tõeste,
Kui meie moisa keigesurem hobbone.

Se tulleb, kostis issa, immeks panna;
Meid immeasjo naifse süiski iggal maal.

Ja sinnagi saad himmet warsti nähha,
Mis polle nähtudgi so Saksa:maal.

Kaks wersta weel, süis same jöele;

Seäl lähhab ülle filla meie teie.

Se on jo mitto rahwast hirmutanud,

Ja ööldaks kurje waimusid seäl ollewad,

Sest selle filla otsas kukkuwad

Keif, kes sel päwal ütsford walletand,

Ja purruks lähwad jallad mollemad!

Pois kobjus, sedda asja kuuldes;

Dh puhkagem ka wahhe! hüdüs ta,

Ja hakkas, hirmo täis ning aega wites,

Sest koerast jälle jutto aiama.

Jah, ütles ta, se koer — nüüd tulleb se mo
mele, —

Se olli agga pole aastane;

Et ta ni suur kui hobbone ei olle,

Kui monni härg, ni suur ta agga tõeste.

Nüüd wötwad tüf maad jälle minna.

Prits waene wärriseb, sest nalli assi polle se,

Kui jallad purruks murtaskse,

Ja kellel süüd, se teab omma hinna:

Prits filla emalt nähhes jubba kommistas,

Süis ütles ta: se koer, mis minna näinud

Se olli suur, — ja kui ma tedda suremaks ka teinud

Weel surem ommeti, kui wasfikas.

Baat, sild jo seäl! Prits, Prits, mis peab
sinnust sama!

Ea isä lähhab eel, Prits hakkab temma tuesse,

Sa ütleb nüüd: oh isä ärge uskuge,

Et minna näinud ni suurt foera!

Ea olli, — mis ma lähhän jalga murdma?

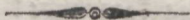
Misamma suur, kui keik muud foeradge.

Dypetus: Ei maksa sedda pahhaks panna,

Kui monni halp ka julgeb wallet räkida,

Ea häbbiks wotta sa weel ennam walletada,

Siis teed head temmale, ja monni teisel ka.

Õnna Lutterusse Katekismusse = õppetus.

Wiis: Keif tulge minno jure nüüd.

Mo laps, oh! hakka mõtlema,

Ring pühast sannast õppima.

Oh! ärra karda waewa:

Se fanna näitab selgeste

Mil kombel Summal heldeste

Meid wastowottab taewa.

Meie Kristi Õppetusse wiis Peatükki.

Esimesenne Peatük.

Summala kümnest Käsuft.

Esimesenne Käst.

Minna ollen se Issand sinno Summal. Sul ei pea mitte teisi Summalaid ollema minno kõrwas.

Wis se on?

Meie peame Summalat ülle keige asjade kartma armastama ja temma peäle lootma.

Teine Käst.

Sinna ei pea mitte Summala omma Issanda nimme ilma asjata suhho wõtma; sest Issand ei jätta tedda nuhtlematta, kes temma nimme kurjaste prugib.

Wis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie temma nimme jures mitte ei nea, ei wannu,

ei lausu, ei walleta egga petta; waid et meie sedda feige hädda sees appi hüame, pallume, fidame ja tänname.

Kolmas Käff.

Sinna pead pühhapäwa pühhitsema.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie juttust ja Jummalala sanna ei põlga; waid et meie sedda pühhaks peame, heal meel kuleme ja õppime.

Neljas Käff.

Sinna pead omma isä ja omma emma auustama, et sinno käsä hästi käib, ja sinna kaua ellad Ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie ommad wannemmid ja issandid ei põlga egga wihhastä, waid et meie neid auustame, tenime, nende sanna kuleme, ja neid armsaste ja kalliste peame.

Wies Käff.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo egga kurja ei te; waid et meie tedda aitame ja temmale head teme feige ihho hädda sees.

Kues Käff.

Sinna ei pea mitte abbiello ärraristuma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie käsfinaste ja puhtaste ellame kõnnette

ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abbi kasa armastama ja auustama.

Seitsmes Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei wötta, egga kawwala kauba, egga pettise töga enneste pole ei kisu; waid et meie temma warra ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Kahhesas Käst.

Sinna ei pea mitte üllekohhut tunnistama omma liggimesse wasto.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse peäle mitte kawwalaste ei walleta, tedda mitte ei petta, keelt ei pekka, egga kurje kõnnesid temma peäle ei tösta; waid et meie temma eest kostame, keik head temmast kõnneleme, ja keik asjad heaks kåname.

Ühheksas Käst.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kodda.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse pärrandust ehk kodda kawwalussega ei püa, egga õigusse nimmel enneste pole ei kisu; waid et meie tedda aitame, et temma sedda ennesele woiks piddada.

Kümnes Käst.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest, sullast, ümmardajat, weiksid, egga muud, mis temma pärralt on.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse naest, perret, egga weiksid ärra ei awwatelle, egga wäggise ei wötta; waid et meie neid maenitseme, et nemmad paisgale jäwad, ja tewad, mis nende kohhus on.

Mis ütleb nüüd Summal keikist neistsinnatsist käskudest?

Temma ütleb nenda: Minna se Sõsand, sinno Summal, ollen üks wägga wihhane Summal, kes wannematte pattud nuhtleb laste kätte, kolmandamast ja neljandamast põlwest sadik, kes mind wihkawad. Agga neile, kes mind armastawad, ja minno käksud peawad, teen minna head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on?

Summal õhwardab nuhhelda keik, kes need-sinnatsid käksud ülleastwad; sepärrast peame meie temma wihha kartma ja mitte nendesinnaste käskude wasto teggema; agga temma tootab armo ja keik head keikile, kes need käksud peawad; sepärrast peame meie tedda ka armastama, temma peäle lootma, ja hea melega temma käsko möda teggema.

Teine Peatük.

Pühhasst Kristiusust.

Esimenne õppetus. Lomisest.

Minna ussun Summala se Sõsa, keigewäggewama taewa ning Ma Loja siise.

Mis se on?

Minna ussun, et Summal mind ja keif lo-
mad on lonud, mulle ihho ja hinge, filmad,
förowad ja keif liifmed, moistust ja keif meled
on annud, ja weel hoiab; ning peälegi rided,
fingad, sömissse ja jomissse, kooda ja maia, naese
ja lapsse, põllo, weiksid, ja keif wilja, keif ihho
ja ello tarwidust ja toidust rohkeste ja igga-
pääw ka annab, ja keige hädda ja kurja eest
hoiab ja kaitseb; ja sedda teeb temma keif isä-
likkust armust ja heldusssest, ja ei mitte sepärrast,
et minna sedda wärt ehk teninud ollen, se eest
on minno kohhus tedda kita, tennada, tenida,
ja temma sanna kuulda; se on töeste tössi.

Teine õppetus. Ürralunnastamisest.

Minna ussun Jeesusse Kristusse
Summala aino Poia meie Issanda
sisse, kes on sanud pühhasst Waimust,
ilmale todud neitsist Mariast, kannata-
nud Pontiusse Pilatusse al, risti lödud,
surnud ja mahha maetud, alla läinud
pörgohauda, kolmandamal päwal jälle
üllestoussnud surnust, üllesläinud tae-
wa, istub Summala omma keigewäg-
gewama Issanda parrandamal kael,
seält temma tulleb kohhut moistma
ellawatte ja surnutte peäle.

Mis se on?

Minna ussun, et Jeesus Kristus tössine Sum-
mal, kes ommast Issast iggawest sündinud, ning
ka tössine innimenne, kes neitsist Mariast ilmale
todud, minno Issand on, kes mind ärrakaddunud
ja hukkamoiistetud iunimest on peästnud ja lun-

nastanud keigest pattust, surmast ja furrati wäest, ei mitte kulla egga hõbbedega; waid omma pühha kalli werrega ja omma ilmasüta kannatamisest ja surmaga; sepärrast et temma omma pidin ollema, ja temma risis temma al ellama, ning tedda tenima iggawesses õigusses, waggadusses ja õnnistusses, nenda kui temma on üllestounud furnust, ellab ja wallitseb iggaweste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Õppetus. Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo sisse, üht pühha risti-koggodust, pühhade ossasamist, pattude andeksandmist, lihha üllestoustmist ning iggawest ello.

Wis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wäest ei woi mitte Jesusse Kristusse omma Is-sanda sisse uskuda, egga temma jure sada, waid pühha Waim on mind Evangeliumi läbbi kutsunud, omma annettega walgustanud ja õige usso sees pühhitse nud ja hoidnud, nenda kui temma keige pühha risti koggodusse ma peäle kutsup, koggup, walgustab, pühhitseb ning Jesusse Kristusse jures õige ja aino usso sees hoiab, sesanima ristikoggodusses temma minnule ja keifile usklikkudele iggapääw keif pattud rohkeste andeks annab, ja wiimisel päwal mind ja keif furnud ülleärratab, ja minnule, keige usklikkudega Kristusse sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

Kolmas Peatük.

Pühhast Issa meie Palwest.

Issa meie, kes sa ollet taewas, pühhitsetud

sago sinno nimmi, tulgo meile sinno riik, sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl, meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ning ärra sada meid mitte kiusatusse sisse, waid peästa meid ärra sest kurjast; sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggawest, Amen.

Esimesesed Palwe sannad.

Issa meie, kes sa olled taewas.

Mis se on?

Summal tahhab mind se läbbi armolikkult kutsuda, et meie peame uskma, tedda meie öige Issa ja meid temma öiged lapsed ollewad, et meie julgeste ja kindla lotussega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa isä palluwad.

Esimesenne Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

Mis se on?

Summala nimmi on kül isseenneses pühha; agga meie pallume sessinnatses palwes, et se ka meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sünnib se?

Kui Summala sanna selgeste ja puhtaste õppetakse ja meie ka pühhaste kui Summala lapsed sedda mäda ellame; sedda aita meid, armas taewane Issa! Agga kes teist wiisi õppetab ja ellap, kui Summala sanna õppetab, se ei pühhitse mitte meie seas Summala nimme; se eest hoia meid, armas taewane Issa!

Teine Palwe.

Tulgo meile sinno riik.

Mis se on?

Summala riik tulleb kül ilma meie palweta

isfeennesest; agga meie pallume seshinnatses palwes, et se ka meie jure tulleks.

Kuida sünnib se?

Kui taewane Issa omma pühha Waimo meile annab, et meie temma sanna temma pühha armo läbbi ussume ja Summala mele pärrast ellame, siin aialikkult ja seäl iggawest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl.

Mis se on?

Summala hea armolinne tahtminne sünnib kül ilma meie palweta, agga meie pallume seshinnatses palwes, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Summal keik kurja nou ning tahtmist rikub, ja kelab neid kes meid ei tahha lasta Summala ninime pühhitseda, egga temma rifi meie jure tulla, kui on, kurrati, ma ilma ja meie lihha tahtminne; waid finnitap ja hoiap meid kindlaste ommas sannas ning uskus meie otsani, se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Neljas Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meile tännapäaw.

Mis se on?

Summal annab iggapäwase leiwa kül ilma meie palweta keifile kurja innimestele; agga meie pallume seshinnatses palwes, et temma meile annaks sedda moista, ja tönnoaga wastowötta meie iggapäwase leiwa.

Mis on iggapäwane leib?

Keik, mes meie ihho toidusfeks ja üllespiddamisfeks tarwis lähhäb: söminne, jominne, rided, kingad, kodda, maia, põld, weiksed, rahha.

warra, waggad ja truid üllema, hea wallitsus, hea ilm, terwis, rahho, aus ello, head söbrad, truid nabred, ja muud nisuggused asjad.

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele.

Mis se on?

Meie pallume sessinnatses palwes, et taewane Jäsa mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda kaelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäärt, mis meie pallume, egga polle sedda ka mitte teninud; waid temma tahhab meile sedda keif armust anda, sest et meie iggapääw paljo patto teme ja selget nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ja heal meel head teha neile, kes meie wasto ekšiwad.

Kues Palwe.

Ming ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Mis se on?

Jummal ei kiusa kül keddagi, agga meie pallume sessinnatses palwes, et Jummal meid tahhaks hoida ja üllespidada, et kurrat, ma-ilm ja meie lihha meid ei petta, egga sada ebbausso, kaksipiddimõtlemisse ja monne mu sure patto ja häbbi sisse, ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ärrawoidame ja woimust same.

Seitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurrast.

Mis se on?

Meie pallume sessinnatses palwes, kui ühhel hobil, et taewane Jäsa meid tahhaks peästa

keigesuggusest ihho: ja hinge:, warrandusse: ja
aufahjust, ja wimaks, kui meie surma tunni-
kenne tulleb, önsa otsa meile anda, ja armoga
sestinnatsest hädda orrust ennese jure taewa
wotta.

Wimseid palwe sannad.

Sest sinno pärralt on se riik, ning
se wäggi ning se au iggawest, Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaste uskma, et
taewane Issa meie palwed heldeste on wasto-
wotnud ja kuulnud; sest et temma isse on meid
käsknud nenda palluda, ja tootanud, et temma
meid tahhab kuulda. Amen, Amen se on: jah,
jah, se peab tõeste nenda sündima.

Neljas Peatük.

Pühhasst Ristmisest.

Mis on ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wessi, waid
nisuggune wessi, mis Jummalä käskus on seä-
tud, ja Jummalä sannaga ühtepandud.

Mis Jummalä sanna se on?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Mat-
teuse ramato wimses peatükis (28, 19.):

Minge ja õppetage keik rahwast, ja rist-
tige neid Jummal se Issa, ja se Poja,
ja se pühha Waimo nimmel.

Mis annab ehk sadab ristminne?

Temma sadab pattude andeksandmist, peäs-
tab ärra surmast ja kurratist, ja annab iggawest
õnnistust keikile, kes sedda usuwad, mis Jum-
malä sanna ja tootusseid fulutawad.

Misfuggused on need Jummalala sannad ja tootused?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Mar-
kuse ramato wiimses peatükis (16, 16.):

Kes usub, ja kedda ristitakse, se peap
õnsaks sama, agga kes ei ussu, tedda peab
hukka moistetama.

Kuida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te kedda töeste mitte, waid Jum-
mala sanna, mis weega ja wee jures on, ja usk,
mis seddasamma Jummalala sanna wee sees usub;
sest ilma Jummalala sannata on wessi paljas
wessi, ja ei mitte ristminne; agga Jummalala
sannaga on ta üks ristminne, se on üks ello
wessi täis armo ja uestundimisse pesseminne püh-
ha Waimo läbbi, kuida pühha Paulus ütley
Titusse ramato kolmandamas peatükis:

Jummal on meid õnsaks teinud uestün-
dimisse pessemisese ja pühha Waimo uen-
damisese läbbi, kedda temma on wälja wal-
lanud meie peäle rohkestes Jesusse Kristusse
meie Snnisteggia läbbi, et meie temma
armo läbbi õigeks tehtud, iggawesse ello
pärriaks piddime sama lotusse järrele; se
on üks tõssine sanna.

Mis tähhendab nisuggune wee = ristminne?

Se tähhendab, et wanna Udam (se on meie
pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisese
ja pattustpöörmisese läbbi meie sees ärraupputud
sama, ja surrema keige patto ja furja himmu-
dega ja iggapäaw jälle ettetullema ja ülestouma
se uus inimenne, kes õigusses ja puhastusses
Jummalala ees peab iggaweste ellama.

Kus se on kirjotud ?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Roma rahwale kirjotud, kuendamas peatüffis :

Meie olleme Kristussega mahhamaetud ristmisse läbbi surma sisse; et, otsego Kristus on üllesärratud surnast Issa au läbbi, meie ka nenda peame udes ellus käima.

Wies Peatük.

Pühhasst Altari Sakramentist.

Mis on Altari Sakrament ?

Se on meie Issanda Jesusse Kristusse tös, sine ihho ja werri, leiwa ja wina al meile ristirahwale süa ja jua, Kristussest ennesest seätud.

Kus se on kirjotei ?

Nenda kirjotawad need pühhad Ewangelistid : Matteus, Markus, Lukas ja pühha Paulus :

Meie Issand Jesus Kristus, sel ösel, mil tedda ärraanti, wottis leiba, tännas, murdis, ja andis omma Jüngrittele ja ütles : wötke, söge, se on minno ihho, mis teie eest antakse, sedda tehke minno mäletusseks.

Selsammal kombel wottis temma ka karrika pärrast öhto sömaaega, tännas ja andis omma Jüngrittele ja ütles : wötke, joge keik seält sest, sesinnane karrikas on se uus seädus minno werres, mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks andmisseks ; sedda tehke, ni mittokord, kui teie sest jote, minno mälestusseks.

— 45 —

Mis kasso on meil sestuggusest sömisest ja jomisest?

Sedda näitwad meile needfinnatsed Kristusse fannad: mis teie eest ärraantakse ja ärrawallatakse pattude andeksandmisses; se on, et meile sakramenti sees pattude andeksandmist, ello ja önnistust nende jannade läbbi antakse; sest kus pattude andeksandminne on, seäl on ka ello ja önnistus.

Kuida woib ihholik söminne ja jominne nisuggused sured asjad tehha?

Söminne ja jominne ei te sedda töeste mitte, waid need Kristusse fannad: mis teie eest ärraantakse ja ärrawallatakse pattude andeksandmisses; need fannad on ihholikko sömisses ja jomisses jures kui se üllem asst sakramentis, ja kes needsammad fannad ussub, sel on, mis nemmad tunnistawad, pattude andeksandminne.

Kes wöttab aufeste sefunnate sakramenti wasto?

Paastma ja ihho polest ennast walmistama, on üks kaunis wäljaspiddine kombe; agga se on öiete ja hästi walmistud, kellel usk on needfinnaste Kristuste fannade peäle: mis teie eest ärraantakse ja ärrawallatakse pattude andeksandmisses; agga kes neidfinnatsid sanno ei ussu, ehk kaksipiddi mötleb, se ep olle mitte wäärt, egga hästi walmistud, sest se sanna: teie eest; tahhab selged usklikud süddamed.

S o m m i k o P a l w e.

Önnistago mind Summal Issa, Poeg, ja pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Issa, Jesusse Kristusse sinno armsa Poia meie Issanda läbbi, et sinna mind minnewal ösel

olled armolikkult hoidnud ja kaitsnud keige ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda ja mahhajätta; ning anna mulle andeks keif minno pattud ja eksitus- sed, misga minna sind ollen wihhastanud; kaitse ja hoia mind selsinnatsel päwal armolikkult keige patto, kurja ja kahjo eest, et keif minno mötte, fanna, teggo ja ello woiks sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ja hinge, meie üllema wallitseja ja keif muud üllema, meie wannemad, suggulased, waenlased, keif ristirahwast, ja keif, mis mul on, sinno holeks; sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno püh- ha Ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa. Amen.

Palwed enne Sõmaaga.

Keifide filmad lootwad, Issand, sinno peäle, ning sinna annad neile nende roga ommal aial. Sinna teed lahti ommad helded ja roh- ked käed, ja täidad keif, mis ellab, hea melega.

Au olgo Summalale, Issale, Poiale, ja pühha Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled, n. t. s.

Teine:

Issand Summal, taewane Issa, õnnista meid ja needsinatsed sinno annid, mis meie sinno rohkest armust wasto wöttame Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Kristus ütleb: Innimenne ei ella mitte üks- päinis leiwast, waid iggaühhest sannast, mis Summala suust läbbi läib, Amen.

Palwed pärrast Sõmaaga.

Tennage Issandat, sest temma on hea, ning

temma heldus kestab iggawesti, kes keige lih-
hale roga annab, neile waistele nende sõmist
annab, neile norile kaarnaile, kes tedda appi
hüüdwad. Temmal ep olle rõmo hobbose wäest,
egga melehead ühhegi luist; Issandal on mele-
hea neist, kes tedda kartwad ning temma armo
peäle lootwad.

Au olgo Summalale Issale, Poiale, ja pühha
Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled, n. t. se.

T e i n e :

Meie tänname sind, Issand Summal taewane
Issa, Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi,
keige sinno ande ning heateggemisse eest, kes
sinna ellad ning wallitsed iggaweste, Amen.

T e i n e :

Summal olgo kidetud ja tännatud sõmisse ja
jomisse ning temma kalli sanna eest; temma
andko meile eddespidi meie iggapäwast leiba,
ja õnnistago meid ka hinge polest Jesusse Kris-
tusse meie Issanda läbbi, Amen.

Issand, sinno suur nimmi olgo kidetud nüüd
ja iggaweste, Amen.

S h t o P a l w e.

Õnnistago mind Summal Issa, Poeg ja
pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane
Issa, Jesusse Kristusse sinno armsa Poia meie
Issanda läbbi, et sinna mind tennasel päwal
olled armolikkult hoidnud ja kaitnud keige
ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind,
anna mulle armo, et minna woiksin ommad pat-
tud süddamest tunda, kahhetseda ja mahhajätta,
ning anna mulle andeks keif minno pattud ja

effitusjed, misga minna sind ollen wihhastanud; faitse ja hoia mind selsinnatsel ösel armolikkult keige patto, kurja ja kahjo eest, et keif minno mötte, sanna, teggo ja ello woiks sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ja hinge, meie üllema wallitseja ja keif muud ülle-
mad, meie wannemad, suggulased, waenlased, keif ristirahwast, ja keif, mis mul on, sinno holeks; sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa, Amen.

Wiis: Sinno kaebab sures häddas.

1. Aita, armas Issand Summal! Et ma nenda ellan teäl, Et ma waene, arg ja pimme, Önnis ollen ilma peäl. Et ma ellan mad-
dalast, Pallun sind ka ussinast, Waenlastele andeks annan, Digust ikka meles kannan.
2. Waeste peäle armo heidan, Ollen puhhas süddames Rahho ikka tagganauan, Sa sind tenin keigest wäest. Anna sinna heldeste, Et ma ussun kindlaste, Sinno Waim mind juhhatago, Ausas ellus finnitago.

K o d d o = Ö p p e t u s.

Kuuljatte kohhus omma Öppetajatte wasto.

Nenda on Issand seädnud neile, kes armo-
öppetust fulutawad, et nemmad armoöppetusest peawad ellama. 1. Kor. 9, 14.

Kedda öppetakse sannaga, se jaggago keif head sellele, kes tedda öppetab. Urge effige mitte, Sum-
mal ei anna ennast mitte pilkada. Kalat. 6, 6. 7.

Neid wannemid, kes omma ammeti hästi ülles-
pidawad, peab kahheworra auustusse wäärt petama, keigeennamiste neid, kes tööd tewad sans

naš ja õppetuses. Sest kirri ütleb: Sinna ei pea mitte härja suud kinnisidduma, kes pahmast tallab, ja: üks tõeggia on omma palga väärt. 1. Timot. 5, 17. 18. Luf. 10, 7.

Meie pallume teid, et teie wöttate niisuggusiks, kui nemmad on, neid piddada, kes teie seas tööd teggewad, ja teie üllewaatjad on Issanda sees, ja teid maenitsewad; ja et teie wöttate neid üpris wägga armsaste piddada nende tö pürrast. Piddage rahho isfekeskis. 1. Tessal. 5, 12. 13.

Kuulge ommad juhatajad ja wõtke nende san-na, sest nemmad walwawad teie hingede cest, nenda kui need, kes wastust peawad andma, et nemmad sedda römoga tewad, ja ei mitte õhkades; sest teil polle sest mitte kasso. Ebr. 13, 17.

Ilmlikko üllematte (kõhus) õigus.

Agga hing heitko ennast üllematte alla, kellel keige-üllem melewald on; sest üllemad ep olle muido kui Jummalast; agga kes üllemad on, need on Jummalast seätud. Kes nüüd üllematte wasto panneb, se panneb Jummalala seadmissse wasto: agga kes wastopannewad, need saattwad isseenneste peäle nuhtlust. Sest ta ei kanna mõõka ilmaasjata; sest tenma on Jummalala tener, kättemaksja, nuhthelda sedda, kes kurja teeb. Rom. 13, 1. 2. 4.

Allamatte kõhus üllematte wasto.

Andke Keisrile, mis Keisri kõhus, ja Jummalale, mis Jummalala kõhus on. Matt. 22, 21.

Sepürrast on tarwis, et teie ennast allabeidate, ei mitte ükspäinis nuhtlusse, waid ka süü-dame tunnistusse pürrast. Sepürrast makke ka makso, sest nemmad on Jummalala sullased, kes utse se cest murret kandwad. Siis tassuge nüüd keifile, mis teie kõhus on; makso, kellele makso,

tollirahha, kellele tollirahha, fartust, kellele fartust, au, kellele au tulleb anda. Rom. 13, 8. 6. 7.

Sepärrast maenitsen minna keige esfite, et peab tehtama pallumisfi, palwesid, pallumisfi teiste eest, ja tännamisfi keikide innimeste eest, funningatte ja keikide eest, kellel keigeüllem me'e-wald on, et meie rahholist ja tassast ello woik-sime ellama keige Jummalakartusse ja ausa ello sees; sest se on hea ja armas Jummal meie önnisteggia melest. 1. Tim. 2, 1. 2. 3.

Tullela nende mele, et nemmad würstide ja ülle-matte wasto allandikkud on, nende sanna wötwa kuulda, ja keige hea teule walmis on. Tit. 3, 1.

Heitke ennast keige innimeste seädmissa alla. Issanda pärrast, olgo funninga kui üllema alla ellik pealikfutte, kui nende alla, kes temmast oi läffitud, furjateggiattele kül nuhtlusseks, agge heateggiattele fitusseks. 1. Petr. 2, 13. 14.

Abbiello rahwa kohhus.

Teie mehhed, ellage omma naestega targaste ja tehke naesterahwale kui nödrama astjale au nenda kui neile, kes ka armo ello pärriad on, e teie palwesid ärra ei keelta. 1. Petr. 3, 7.

Mehhed, armastage ommad naesed, ja ärga sage wihhaseks nende wasto. Koloss. 3, 19.

Raesed, kuulge omma meeste sanna, kui Issanda sanna, nenda kui Sara Abraami sanna wottis kuulda, ja hüdis tedda issandaks, kelle lapsiks teie ollete sanud, kui teie head tete ja ühtegi hirmo ei kardada. Ewes. 3, 22. 1. Petr. 3, 11.

Wannematte kohhus.

Issad, äрге ärritage mitte omma lapsi wihhale, et nemmad meelt ärra ei heida, waid kas-

watage neid farristamisses ja Issanda maenitsemisses. Ewes. 6, 4. Kolosf. 3, 21.

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematta sanna Issanda sees, sest se on õige. Muusta omma isa ja emma: (se on esimenne kässofanna tootusega) et sinno kässi woiks hästi käia, ja sinna woiksid kawa ellada Ma peäl. Ewes. 6, 1. 2. 3.

Perrewannematte kohhus.

Issandad, tehke sedda sullastele, mis õige ja kohhus on, ja jätke ähwardamist mahha, ja teädke, et ka teil ennestel Issand taewas on, ja temma ei pea ennam luggu ühhest kui teisest. Ewes. 6, 9. Kolosf. 4, 1.

Sullaste, ümmardajatte, päiliste ja teoliste kohhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie issandad on lihha polest, kartusse ja wärristussegaga, omma süddame waggadusses, nenda kui Kristusse sanna, ei mitte silmakirjaks tenides, kui need, kes innimeste mele pärrast püüdwad olla, waid kui Kristusse sullased, kes Jummalatahtmist süddamest tewad, kes heal mehel Issandat teniwad, ja mitte innimesi, ja teädke, mis head feigi ial saab teinud, sedda temma saab Issanda käest, olgo sullane ehk wabbat innimenne. Ewes. 6, 5. 6. 7. 8. Kolosf. 3, 22.

More rahwa kohhus.

Teie nored, olge wannematte wasto allandikkud, agga feik olge teine teise wasto allandikkud, ja ebhitage ennast seestpidi allandikko melega: sest Jummal panneb sureliste wasto, agga allan-

diffiisile annab temma omma armo. Sis allans
dage ennast nüüd Summala wäggera kae alla, et
temma teid woifs üllendada öigel aial. 1. Petr.
5, 5, 6.

Iggauühhe ristiinnimesse kohhus.

Sinna pead omma liggimest armastama kui
isseenast. Sellesinnatse sanna sisse on keik käs-
süd ühtepandud. Rom. 13, 9.

Lehke pallumisfi keikide innimeste cest. 1.
Tim. 2, 1.

Wiis: Sion kaebab sures häddas.

Mita mind keik sedda tehha,

Mis sa mo käest nouad teal,

Et ma muud ei tea tehha,

Kui mis tunneb sinno meel.

Anna et ma ühtege

Ilma sinnota ei te;

Suhbata mind, Issand, selgest;

Sulle ennast annan täiest.

Urwo = tähhed ehk numrid.

Neid on ühheksa tükki, ning woib neid ni mitte
milljoni tuhant kirjotada, nenda kui ramats täh-
tega ka löpmatta paljo sanno ja möttesid woid
kokoypanna.

Numre tähhed on :

1 2 3 4 5 6 7 8 9

üks kaks kolm nelli wiis kuus seitse kahheksa ühheksa.

Weel on üks täht, mis pudust näitab, sedda
kutsutakse Kul 0.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 kutsutakse üksi - tähtesid
ehk numrid. Neid kümme tähhekest mudetakse
nüüd sedda wisi: Wöttame neist ühhe numre

4

siis ei olle sesamma nummer ennam kui liht 4. Seisab agga temma tagga weel üks nummer, siis saab ta kümme ferd ausamaks, ehk touseb kümne, wäärt otsekui:

45

Siin saisab 4 ees, ning 5 tagga. Nelli on nüüd kümme ferd surema au peäle sanud, sellepärast et 5 tagga saisab. 4 kutsutakse nüüd nellikümmend, ning 5, mis temma tagga on, ey olle ennam kui liht 5. — Siis loetakse neid nüüd kokko: nellikümmend wiis.

Pantakse nüüd 5 tagga weel ühte numri, siis saap 4 jo saa ferd ausamaks, ehk tousep saa wäärt; agga 5 astub nüüd temma jälge sa saab nüüd kümme ferd ausamaks, kui ennegi, ehk touseb nüüd kümne wäärt; se wiinne nummer agga jääb omma liht seisusse sisse; otsekui:

458

Siin saisab 4 jälle ees, ning on nüüd saa ferd surema au peäle sanud, sest 5 ja 8 on temma tagga. — 5 on nüüd ka kümme ferd ausamaks sanud, sest et 8 temma tagga on, mis nüüd liht 8 on. Siis loetakse neid nüüd kokko: nellisadda wiiskümmend kahheksa.

Kui nüüd 8 tagga weel ühte numri pannaakse, siis saap 4 jo tuhhat ferd ausamaks, ehk touseb tuhhanda wäärt. — 5 astub nüüd temma jälge, ning saap nüüd saa ferd ausamaks, ehk touseb saa wäärt; 8 astub jälle temma jälge, ning saap kümme ferd ausamaks, ja se wiinne nummer jääb üksi: tähheks, ning ei olle ennam wäärt kui liht nummer; otsekui:

4586

Jälle seisap 4 ees, ning on tuhhande wäärt, sest et 5 8 ja 6 temma tagga on. — 5 on nüüd temma järgminne, ning on saa wäärt; 8 käib jälle ta järrele ja on kümne wäärt; 6 agga, et ta wiimne nummer on, ei olle enam kui kuu wäärt. Siis loetakse neid nüüd kokko: nelli tuhhat wiis sadda kahheksa kümmend kuus.

Seddawisi töstetakse numride au ikka suremaks, sedda enam numrid teine teise tagga seiswad.

Kui nüüd juhtub, et esimesse numre tagga tul 0, seisab, mis pudust, näitab ja ei loeta; otsekui:

4000

siis ei jä 4 sellexärrast mitte ommast auust ilma, waid jääb omma au sisse, se on nelli tuhhat. Ehk nenda:

4086

Sedda loetakse: nelli tuhhat kahheksakümmend kuus. Ehk nenda:

4506

Sedda loetakse: nelli tuhhat wiis sadda ja kuus. Ehk nenda:

4580

Sedda loetakse: nelli tuhhat wiis sadda ja kahheksakümmend.

miljonit wäärt.	saa tuhhande wäärt.	kümne tuhhande wäärt.	tuhhande wäärt.	saa = wäärt.	kümne wäärt.	üfti = nummer.		
						8	kahheksa.	
					3	6	kolm kümmand kuus.	
			7	5	2	7	seitse sadda wiiskümmand kaks.	
		4	2	0	1	4	nelli tuhat kaks sadda ja üks.	
	7	6	0	5	9	9	seitse kümmand kuus tuhat wiis kümmand ühheksa.	
5	6	0	3	6	2	2	wiis sadda kuuskümmand tuhat kolmsadde kuus, kümmand ja kaks.	
2	7	0	0	3	7	4	4	kaks miljonit seitse sadda tuh- hant kolm sadde seitse kümmand ja nelli.
4	6	2	1	7	3	9	9	nelli miljonit kuus sadde kaks, kümmand üks tuhat seitse sadde kolmküm- mend ja ühheksa.
	6	4	0	0	5	5	5	kuuskümmand nelli tuhat ja wiis.
5	3	8	2	0	1	1	1	wiis sadde kolmkümmand kahheksa tuhat kaks sadde ja üks.
		9	3	5	7	7	7	ühheksa tuhat kolm sadde wiiskümmand seitse.

Numride üllesarwamine.

űűű ford űűű.

1 ford	1 on	1
2 —	2 —	4
2 —	3 —	6
2 —	4 —	8
2 —	5 —	10
2 —	6 —	12
2 —	7 —	14
2 —	8 —	16
2 —	9 —	18
2 —	10 —	20

3 ford	3 on	9
3 —	4 —	12
3 —	5 —	15
3 —	6 —	18
3 —	7 —	21
3 —	8 —	24
3 —	9 —	27
3 —	10 —	30

4 ford	4 on	16
4 —	5 —	20
4 —	6 —	24
4 —	7 —	28
4 —	8 —	32
4 —	9 —	36
4 —	10 —	40

5 ford	5 on	25
5 —	6 —	30
5 —	7 —	35
5 —	8 —	40
5 —	9 —	45
5 —	10 —	50

6 ford	6 on	36
6 —	7 —	42
6 —	8 —	48
6 —	9 —	54
6 —	10 —	60

7 ford	7 on	49
7 —	8 —	56
7 —	9 —	63
7 —	10 —	70

8 ford	8 on	64
8 —	9 —	72
8 —	10 —	80

9 ford	9 on	81
9 —	10 —	90

10 ford	10 on	100
10 —	100 —	1000

Kirjotuksen lehti.

a. b. c. d. e. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. r. s. t. u. v. w. — c. f. g. v. x. y.

A. B. D. E. G. H. Y. K. L. M. N. O. P. R. S. T. U. W. Z. — C. F. Q. V. X. Y.

---

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0.

Et teie omma elku kaste olette, ke taimuun om,
pelt tamma kasseli omma paima toista uille kuu-
pa mink ha, nunk kasseli wihma jactaada oigide
nunk uillekoto fide pakte.

Kei sinna wawistile amant, jis ei pwa sinna kuu-
ra kasseli mitte teema, mes sinna ha kasseli teep.

Kei teie wimawistile neide esfituht andis amma-
te, jis jacta ha teie taimuun isfa teile andis amma.

Abel Birna Daniel Enok Gottlieb Hans Ju-
sa Karel Lotta Maria Nora Petrar Paulus Pofi-
na Simoon Tjuta Ulrich Waldin Zakarias

Üksil ommal me armotiise, seft merima! peawa
aruo sama!

Armastage omme wainiluisi, õrnistage meie,
kes teid wanedura, tekke hääd meide, kes teid wihi-
kaura, wirts pullegi meide eest, kes teile liiga teg-
gema wirts teid perrankuisjawa!

Kaego linnokeiste päle taiwa al, nemma ei
"küla" mitte, ei poima ka, nemma ei koggo ka
mitte aitu sise, nink teie taiwane isä. Toicap
neie, es teie paljo "üllembä" olle, kui nemma?

Mes kohkut teie moistate, ni saap ka teile
moistetud, nink mes mööoga teie mööate, sega
saap teile jälle möödetud.

Yük ei sa mitte, kes minno wasta "üllewa": Is-
sane, Isfane, taiwa riki sise enge kes teep min-
no esä tahtmist ke taiwan om.

